

Beslut

Gullspångs kommun
maria.a.andersson@gullspang.se

2019-03-12

1 (14)

Dnr 400-2017:10221

Rector för Gullstensskolan åk F-6
cathrine.evertsson-andersson@mariestad.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolans arbete för
att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och
beprövad erfarenhet vid Gullstensskolan åk F-6 i
Gullspångs kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Syftet är att granska kvaliteten i rektorns och huvudmannens arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektorn förutsättningar och arbetar för att utbildningen i skolenheten, utifrån identifierade behov, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet?
2. I vilken utsträckning skapar huvudmannen förutsättningar och arbetar för att utbildningen i grundskolan, utifrån identifierade behov, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet?

Granskningen utgår från följande definitioner av begreppen vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet:

Vetenskaplig grund – att skolorna såväl ska använda kunskap som härrör från vetenskapliga studier som att praktisera ett systematiskt utforskande för att kritiskt kunna granska, pröva och sätta resultat i ett sammanhang.

Beprövad erfarenhet – erfarenhet som är prövad, dokumenterad och genererad under längre tidsperiod och av många.

Granskningen genomförs i 30 skolenheter och deras respektive huvudman. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Gullstensskolan åk F-6 och Gullspångs kommun, som är huvudman för skolan, ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Gullstensskolan åk F-6 och Gullspångs kommun den 24 och 25 januari 2019. Besöket och intervjuerna genomfördes av Solmaz Malek Lundin och Mirzet Tursunovic. Intervjuer med lärare, rektor och tjänstemän hos huvudmannen har genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten från de granskade skolorna och huvudmännen i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Bakgrundsfakta

Gullstensskolan åk F-6 är en kommunal grundskola i Gullspångs kommun. På Gullstensskolan åk F-6 finns 230 elever och skolenheten leds av en rektor.

Gullspångs kommun bedriver verksamhet inom förskoleklass och grundskola vid tre skolenheter. Vid tiden för granskningen finns det 540 elever inskrivna i grundskolan i kommunen. Ansvarig nämnd i kommunen är Barn-, utbildning- och kulturnämnden. På förvaltningsnivå ligger ansvaret för grundskolan på barn-, utbildning- och kulturchefen (skolchefen), och det finns en utvecklingsledare som ansvarar för skolutveckling i kommunen.

Samtliga huvudmän och rektorer vid de skolor som besökts i samband med kvalitetsgranskningen har ombetts att lämna en verksamhetsredogörelse till Skolinspektionen. I den beskrivs det mest omfattande utvecklingsarbetet som pågår.

Utvecklingsarbete skolenhet

Skolenheten arbetar sedan ett år tillbaka med ett projekt som handlar om "fysiskt aktivitet". Utvecklingsarbetet har valts utifrån en bedömning att kommunen ligger i riskzonen för att elever ska drabbas av negativa hälsoeffekter på grund av att de rör på sig för lite. Arbetet grundar sig bland annat på en bok om hjärnforskning.

Utvecklingsarbete huvudman

På huvudmannanivå handlar det mest omfattande utvecklingsarbetet om digitalisering och sker i samverkan med två närliggande kommuner, Töreboda och Mariestad. Arbetet består av flera delar som direkt eller indirekt påverkar utbildningen. Bland annat ska verktyg och system utvecklas för bruk inom undervisningen, där fokus ska ligga på pedagogiken. Syftet är att dessa ska underlätta för pedagogerna och leda till ökad måluppfyllelse bland eleverna.

Skolinspektionens bedömning

Gullstensskolan åk F-6

Rektorns arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet vid Gullstensskolan åk F-6 fungerar väl inom samtliga de områden som har granskats.

Tydlig ansvarsfördelning

Granskningen visar att rektorn säkerställer att det finns en tydlig ansvarsfördelning och tydliga strukturer på Gullstensskolan åk F-6, som stödjer ett utvecklingsarbete som utgår från vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Det är tydliggjort på skolan vilka ansvarsfunktioner som finns, och vad de har för utrymme och mandat. Rektorn ser också till att all pedagogisk personal omfattas av ansvarsfunktionernas arbete.

Arbetslagsledarna, som utgör en ansvarsfunktion, ansvarar för utvecklingsarbetet inom arbetslagen kopplat till skolans kvalitetsarbete; uppföljning av hur arbetslaget jobbar med utvecklingsområdena samt kartläggning av utvecklingsbehov ingår i detta. Förstelärarna, som är en annan ansvarsfunktion, ansvarar för utvecklingsområdena som tagits fram genom skolans och huvudmannens kvalitetsarbeten. Skolan har detta läsår fyra områden som de arbetar mer fokuserat med, tre av dessa leds av förstelärare: programmering och digitalisering (som grundar sig i huvudmannens kvalitetsarbete), språkutvecklande arbetssätt, och formativ bedömning. Det fjärde, fysisk aktivitet, leds av speciallärare som därmed också utgör en ansvarsfunktion.

Skolans tre förstelärare ansvarar för varsitt utvecklingsområde, men samverkar också med varandra. Förstelärarna delger övriga lärare relevant forskning kopplat till utvecklingsområdena, och bestämmer gemensamt vilken litteratur alla lärare ska läsa inom respektive utvecklingsområde. Rektorn säkerställer att alla lärare är involverade i utvecklingsområdena som leds av förstelärarna, genom bland annat uppföljningsmöten med förstelärarna och genom att själv delta på träffar där lärarna diskuterar kring utvecklingsområdena.

Behovskartläggning och prioritering av insatser

Granskningen visar att rektorns och lärarnas arbete med att, inom ramen för skolans systematiska kvalitets- och utvecklingsarbete, kartlägga utbildningens behov och utifrån det arbetet prioritera utvecklingsinsatser fungerar väl. Det finns fungerande rutiner för hur utbildningens behov kartläggs.

Rektor arbetar, i samverkan med lärare, regelbundet med uppföljning och utvärdering av utbildningen. Skolan har ett systematiskt kvalitetsarbete som följer ett årshjul inom vilket lärarna utvärderar och följer upp undervisningen i olika forum, så som arbetslagsträffar, ämnesgrupper och pedagogiska träffar. De reflekterar då över de metoder de använder, jämför erfarenheter med kollegorna, analyserar kunskapsresultaten, och vad som fungerat väl och vad som behöver utvecklas. Arbetslagsledarna förmedlar vad lärarna kommer fram till vidare till rektorn som sammanställer och analyserar på skolnivå.

Efter behovsanalysen prioriteras vilka av de identifierade utvecklingsområdena som skolenheten ska fokusera på. Exempelvis har specifika åtgärder inom svenska som andraspråk vidtagits till följd av analyserna. Lärarna anser dock att de tre utvecklingsområden som skolan arbetar mer fokuserat med skulle behöva "brytas ned och konkretiseras" för att de tydligare ska se vad som behöver göras för att utveckla undervisningen. Exempelvis uppfattar lärarna att fysisk rörelse är bra för eleverna, och följer upp arbetet genom att ställa frågor till elever och vårdnadshavare, men är osäkra på hur de ska mäta resultaten för att påvisa goda effekter på elevernas skolprestationer. De efterfrågar därför, i sitt eget uppföljningsarbete, metoder som fångar sådana effekter.

Alla lärare är delaktiga och införstådda i de prioriteringar av utvecklingsområden som har gjorts. Lärarna är medvetna om bakgrunden till varför skolan valt just dessa utvecklingsområden och kan koppla dem till behovsanalys, elevernas måluppfyllelse, huvudmannens prioriteringar, samt hänvisa till stöd i forskning.

Insatser anpassas och integreras

Vid granskningen framkommer att rektorn ser till att det finns strukturer för att anpassa och integrera utvecklingsinsatserna. Då lärarna på ett tydligt sätt är involverade i behovskartläggning och framtagande av utvecklingsområden, är insatserna förankrade hos lärarna. Eftersom det också finns en uttalad och fungerande ansvarsfördelning, är det tydligt för lärarna hur insatserna ska anpassas och integreras i verksamheten.

Förstelärarna leder arbetet med utvecklingsområdena, och säkerställer att alla lärare har den information, och får det stöd, de behöver för att vara fullt ut delaktiga i arbetet med insatserna. Förstelärarna gör också utvärderingar där de tar reda på om kollegorna uppfattar att insatser som genomförts gett effekt på deras undervisning. Lärarna är alla delaktiga i genomförandet av alla tre utvecklingsområden, och rektorn följer upp detta på medarbetarsamtalen.

Ny kunskap inhämtas utifrån behov och med vetenskapligt förhållningssätt

Granskningen visar att rektorn skapar förutsättningar för lärarna att söka och inhämta kunskap i relation till behoven och pågående utvecklingsarbeten och att detta sker utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt.

Rektorn är mån om att lärarna följer med i aktuell debatt och forskning, och att de får kompetensutveckling efter behov. Det är något som rektorn tar upp på medarbetarsamtal (och för förstelärare och arbetslagsledare även genom regelbundna avstämningsmöten

med rektorn) och det märks också i rektorns vardagliga arbete. Rektorn uppdaterar lärarna med information, t.ex. från Skolverket, tipsar om länkar via mejlutskick och nämner föreläsningar som anordnas för kommunens lärare som en del i att inhämta ny kunskap. Lärarna får böcker och litteratur främst från förstelärarna, men också från rektorn och specialläraren, kopplat till de prioriterade utvecklingsområdena. Lärarna delger också varandra vad de hittar för nytt och relevant genom t.ex. pedagogiska tidskrifter, eller grupper på sociala medier. Även lärarstudenter och lärare som går vidareutbildning på universitetet kan förmedla relevant och intressant litteratur. Lärarna har också tagit del av arbetsmodeller som prövats fram på andra skolor.

Skolans personal har generellt ett kritiskt förhållningssätt till t.ex. färdiga koncept och trender. Valet av insatser görs utifrån att de är relevanta för skolans och elevernas behov. Lärarna beskriver att lärare förvisso kan vilja testa nya modeller, men att de överlag vill göra insatser som de vet är framgångsfaktorer för elever, som exempelvis har visat sig fungera på andra skolor. Lärarna är också noga med att källgranska artiklar och litteratur de tar del av, men uppfattar att t.ex. Skolverkets material inte ska behöva ifrågasättas.

Beprövad erfarenhet

Av granskningen framkommer att rektorn ser till att det finns vissa strukturer på skolan som skulle kunna möjliggöra att lärares erfarenheter utvecklas till beprövad erfarenhet. Lärarna reflekterar över erfarenheter som de gör i undervisningen, och delar sina erfarenheter med varandra och utvärderar dem tillsammans på ett systematiskt sätt i olika forum. Det förekommer också att lärarna delar med sig av sina erfarenheter till lärare på andra skolor i kommunen.

När det gäller utvecklingsområdet fysisk aktivitet har lärarna regelbundet utvärderat arbetet tillsammans i kollegiet och med eleverna och deras vårdnadshavare. Lärarna har kvar dokumentation från utvärderingarna så att de kan se utveckling över tid. De har bland annat vidtagit åtgärder allt eftersom de upptäckt behov av justeringar i sin arbetsmodell, t.ex. att organisera om aktiviteterna för de äldsta eleverna för att de skulle fortsätta att uppskatta utvecklingsinsatsen. Lärarna kan se vissa resultat av insatsen, så som förbättrad studiero, men tycker att de ännu inte har kunnat se tydliga resultat när det gäller måluppfyllelsen. Eftersom lärarna följer upp och utvärderar insatserna, och dokumenterar detta, är projektet överförbart till andra skolor som kan utgå från Gullstensskolan åk F-6:s struktur i arbetet och det samlade materialet därifrån. Detta har också gjorts, genom att alla skolor i kommunen nu arbetar med fysisk aktivitet.

Andra exempel på områden som skolan har arbetat systematiskt på samma sätt med är lektionsstruktur och lärmiljö, samt arbetet som leds av lärarna i svenska som andraspråk (SVA) och handlar om språkutveckling. Förstelläraren i SVA på Gullstensskolan åk F-6 har utbildning med pedagoger och studiehandledare för alla kommunens skolor i olika arbetsmodeller. I det språkutvecklande arbetet diskuterar lärarna undervisningsmetoder och arbetssätt, testar idéer och delger sedan varandra sina erfarenheter i olika forum, bl.a. på regelbundna pedagogiska träffar och arbetslagsträffar.

Gullspångs kommun

Huvudmannen har ett välfungerande arbete med att, utifrån identifierade behov, skapa förutsättningar för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Systematiskt arbete

Granskningen visar att huvudmannen arbetar systematiskt, i samverkan med rektorerna, för att stödja arbetet med att kartlägga behov av utveckling i kommunens grundskolor. Huvudmannen har regelbundna och frekventa avstämningar med rektorerna under läsåret, och har god kunskap och insikt om grundskolornas utvecklingsbehov genom sitt systematiska kvalitetsarbete.

Skolchefen har ledningsgruppsmöten varannan vecka som bland andra rektorerna och utvecklingsledaren deltar i, och där de diskuterar utveckling av verksamheterna. Två gånger per år har de också gemensamma strategidagar som de ägnar åt frågor som kräver mer tid för diskussion. Detta läsår har de bland annat diskuterat digitalisering som är ett av kommunens utvecklingsområden, liksom exempelvis gemensamt arbete utifrån dilemman som deltagarna skickat in, och ett pass där deltagarna presenterar något kopplat till forskning och utveckling som de vill dela med sig och som kan bidra till utvecklingsarbetet.

Vidare finns i huvudmannens årshjul för kvalitetsarbetet några tillfällen under läsåret då rektorerna ska analysera sin verksamhet. Rektorerna ska presentera analysen för nämnden och redovisa vilka behov verksamheten har och vad som kan krävas för att möta behoven, och vid ett sådant tillfälle per år presenteras skolans verksamhetsrapport. Det är tydligt att huvudmannen lägger stor vikt vid analysarbetet och vid att skolornas systematiska kvalitetsarbete sker strukturerat. Huvudmannen gör egna analyser och jämförelser utifrån t.ex. statistiken som sammanställs av Skolverket, och den politiska styrningen begär dessutom in jämställdhets- och barnkonsekvensanalyser inom ramen för skolornas kvalitetsarbeten. Huvudmannens representanter förklarar att nämnden utgår från de områden som skolorna själva pekat på när de tar fram utvecklingsområden för kommunens skolor, för att beslut om utvecklingsåtgärder ska svara mot befintliga behov. Rektorn delar denna uppfattning och ser att huvudmannens beslut om åtgärder är relevanta för skolans utvecklingsarbete.

Stödjande strukturer

Granskningen visar att huvudmannen ser till att det finns strukturer på huvudmannanivå för att stödja arbetet med att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Inom huvudmannens organisation är det skolchefen och utbildningsledaren som har ett uttalat ansvar för att utbildningen i grundskolan ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Huvudmannens representanter är intresserade av forskning och skolutveckling, och är noga med att utvecklingsarbetet vilar på vetenskaplig grund. De ser till att genom regelbundna e-postutskick sprida tips och länkar med forskningsanknytning till rektorerna, som sedan förmedlas vidare till lärarna. De påpekar också hur viktigt det är att alla lärare har ett professionellt förhållningssätt till sitt läraruppdrag och en fungerande arbetsmiljö. Deras uppfattning är att genom utvecklingen av kommunens kvalitetsarbete, har förståelsen för den delen av uppdraget ökat bland lärarna, vilket dessutom lett till en ökad professionalitet. Kommunen har inom sina utvecklingsarbeten också fått stöd från

och haft samarbeten med högskolor och universitet. De samverkar också med andra kommuner i olika utvecklingsprojekt.

Inom organisationen finns förstelärare, som tidigare nämnts, och dessa personer (sju till antalet detta läsår) tillsätts av huvudmannen i samråd med rektorerna. Vilka områden förstelärarna ska fokusera på beror på vilka behov verksamheterna har, och huvudmannen tänker då både kommunövergripande och för enskilda skolenheter. Förstelärarna har dels uppdrag gentemot sin egen skola, dels en övergripande funktion. Det finns exempelvis en förstelärare som samordnar IT-arbetet för hela kommunen. Huvudmannen följer upp förstelärarnas arbete via rektorerna och har god insikt i hur förstelärarna används. Huvudmannen är mån om att det ska finnas utrymme för förstelärarnas uppdrag i deras tjänst då det finns risk att förstelärarna tar på sig för mycket arbete.

Även om det framkommer att rektorn och huvudmannen i många avseende skapar förutsättningar för, och arbetar för, att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, visar granskningen att det finns delar i verksamheten som behöver utvecklas.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Huvudmannen och rektorn behöver se till att det finns strukturer för att möjliggöra att erfarenheter kan utvecklas till beprövade erfarenheter.

Skolinspektionen bedömer att Gullspångs kommun behöver utveckla de strukturer som finns för att möjliggöra att lärarnas erfarenheter kan utvecklas till beprövade erfarenheter. Granskningen visar visserligen att skolan och huvudmannen har strukturer som möjliggör att lärares erfarenheter kan prövas och spridas mellan kommunens skolor. Huvudmannen behöver dock förbättra möjligheterna för lärarna att samverka med lärare från andra huvudmäns skolor. Den samverkan som finns mellan kommunen och andra huvudmän sker i huvudsak genom huvudmannen och utifrån de utvecklingsområden som kommunens skolor arbetar med.

Det finns möjligheter till samverkan mellan kommunens skolor för att lärare ska kunna dela erfarenheter på ett systematiskt sätt. Huvudmannens tanke är att grundstrukturen för arbetet med att dela erfarenheter och utveckla undervisningen utgörs av arbetslaget, där kollegialt lärande ska ske. På kommunövergripande nivå finns sedan ämnesträffar, där lärare träffas i olika ämneslag för att utveckla undervisningen. När det gäller att dokumentera använder kommunen en gemensam digital plattform. Som tidigare nämnts under rubriken *Gullstensskolan åk F-6: Beprövad erfarenhet* finns en struktur där arbetssätt inom olika utvecklingsområden testas och utvärderas inom hela kommunens grundskoleverksamhet, främst genom förstelärarnas uppdrag. På så vis sprids lärarnas erfarenheter mellan kommunens skolor. Till exempel har Gullstensskolan åk F-6 genomfört och utvärderat utvecklingsområdet fysisk aktivitet på ett systematiskt sätt och dokumenterat arbetet, som sedan spridits till alla grundskolor i kommunen.

Det finns också samverkan mellan kommunen och närliggande kommuner inom olika utvecklingsområden, och skolorna i Gullspångs kommun ges möjlighet att genom huvudmannen dela sina erfarenheter utifrån utvecklingsområdena med skolor i samverkanskommunerna. De närliggande kommunerna Mariestad och Töreboda har genom denna samverkan börjat arbeta på motsvarande sätt kring fysisk aktivitet i sina

grundskolor. Huvudmannen delar också med sig av kommunens skolors utvecklingsarbeten inom Skaraborgsnätverket, exempelvis hur de arbetat med språkutvecklande arbetssätt. Däremot saknar huvudmannens organisation strukturer för att möjliggöra för lärarna vid kommunens skolor att systematiskt pröva, dokumentera och utveckla sina erfarenheter i samverkan med lärare från andra huvudmäns skolor.

Detta innebär att det finns möjligheter till samverkan inom och mellan huvudmannens skolor för att systematiskt pröva, dokumentera och utveckla erfarenheter. Detta samtidigt som möjligheten för lärarna att på motsvarande sätt samverka med lärare från andra huvudmäns skolor behöver utvecklas för att lärarnas erfarenheter ska kunna delas och prövas av många.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den **16 oktober 2019** redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits och vilka effekter de gett utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till *skolinspektionen.goteborg@skolinspektionen.se*, eller per post, till *Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (Dnr 400-2017:10221) i de handlingar som sänds in. Som stöd för redovisningen kan bifogad mall (Bilaga 2) användas.

I ärendets slutliga handläggning har utredare Mirzet Tursunovic och undervisningsråd Anna Wide deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

X Roland Fallström

Enhetschef
Signerat av: Roland Fallström

X Solmaz Malek Lundin

Föredragande/utredare
Signerat av: Solmaz Malek

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/grundskolans-arbete-for-att-utbildningen-ska-vila-pa-vetenskaplig-grund-och-beprovad-erfarenhet/>

Bilaga 1: Författningsstöd – Grundskolans arbete för att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Utformningen av utbildningen

Skollagen (2010:800)

Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet (1 kap. 5 §, tredje stycket).

Förarbeten

Prop. 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s 223 - 224

Innebörden av begreppet vetenskaplig grund finns utvecklad i förarbetena till högskolelagen. Regeringen anser att de krav som ställs på skolan att ge eleverna förutsättningar att erövra kunskaper blir alltmer omfattande och att det är nödvändigt att ta ställning i etiska frågor inom alla kunskapsområden. Informationsteknikens utveckling ger snart sagt obegränsad tillgång till information men denna måste ordnas, granskas, värderas och omvandlas till kunskaper. Att ta ställning i politiska och moraliska frågor kräver också en god kunskapsgrund. De nationella styrdokumentet ger läraren utrymme att välja innehåll och metoder för att nå målen. Detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt i bemärkelsen att kritiskt granska, att pröva och att sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Arbetet i skolan med att välja innehåll och metod och att värdera resultatet ska därför präglas av ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning och beprövad erfarenhet. Utbildningen, och de läroplaner och kursplaner som styr den, vilar självklart på forskningsbaserad grund och beprövad erfarenhet. Detta bör markeras i lagen. Regeringen föreslår formuleringen att utbildningen ska "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet". Både utbildningens innehåll och den pedagogik som används omfattas av bestämmelsen. Formuleringen tydliggör också lärares ansvar att bedriva en undervisning som vilar på vetenskaplig grund. Beträffande formuleringen om att utbildningen ska "vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet", så gäller den, som ovan redovisats, utbildningen i vid mening och utgör en del av grunden för verksamheternas styrdokument.

Offentliga utredningar

SOU 2018:19. Forska tillsammans – samverkan för lärande och förbättring s 25 - 27

Vetenskaplig grund

Begreppet vetenskaplig grund definieras inte i skollagen utan har av Skolverket, i linje med propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165), preciserats till att arbetet i skolan ska utgå från ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevanta forskningsresultat och beprövad erfarenhet. Skolverket ger följande beskrivning av begreppet: "Vetenskaplig grund innebär att kritiskt granska, pröva och sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang samt söka efter förklaringar och orsakssamband i tillgänglig relevant forskning". Enligt utredningen beskriver denna tolkning närmast ett förhållningssätt till vetenskap – ett forskningsbaserat arbetssätt. Skolforskningsinstitutet särskiljer begreppen vetenskaplig grund och vetenskapligt förhållningssätt. Man understryker att det är undervisningen som bedrivs som baseras på resultat från vetenskapliga studier, både avseende innehåll och hur man undervisar. Ett vetenskapligt, eller kritiskt, förhållningssätt är däremot något man själv utvecklar. Ett vetenskapligt eller kritiskt förhållningssätt bör enligt Skolforskningsinstitutet alla ha i alla sammanhang där man planerar, genomför eller utvärderar sin undervisning. Vad gäller skollagen är det utbildningen som ska vila på vetenskaplig grund. I 1 kap. 3 § skollagen definieras utbildning som den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål. Undervisning definieras som sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.

Beprövad erfarenhet

Beprövad erfarenhet är ett begrepp som är särskilt kopplat till yrkesgrupper inom områdena hälso- och sjukvård och skola. Även om uttrycket i sig är komplext så har det tillkommit för att omfamna dimensioner av kompetenser som är av vikt i praktikens utövning till gagn för patienter, elever och studenter (och även anhöriga). Beprövad erfarenhet framställs ibland som att det omfattar allt övrigt som inte täcks in av det som är vetenskapligt grundat.

Det är olyckligt för begreppet får därmed ett otydligt berättigande. Många av de problemområden där den beprövade erfarenheten har bidragit till kunskapsuppbyggande och professionens kompetensutveckling utgör också en viktig grund för identifiering och precisering av forskningsfrågor. Beprövad erfarenhet kopplas ofta samman med lång erfarenhet men bör mer beskrivas genom de professionella erfarenheter som upprepat har identifierats, observerats, verifierats och accepterats av professionen. Den beprövade erfarenheten är i första hand kontextuell och lokal, ofta kollektiv inom en profession och tydligt kommunicerad för att kunna användas av flertalet. Skolverkets definition av beprövad erfarenhet (kunskap som är genererad vid upprepade tillfällen över tid, som är dokumenterad och kvalitetssäkrad) ger lite utrymme för att vidareutveckla och framhålla betydelsen av den erfarenhetsbaserade professionskunskapen. I många undervisningssituationer behöver den beprövade erfarenheten vara vägledande i de fall då vetenskaplig grund inte finns att tillgå. Den beprövade erfarenheten är en värdefull komponent i det dagliga utövandet av lärarprofessionen med konsekvenser för lärande som behöver beskrivas, reflekteras och få acceptans. Den bör också ses som en likvärdig komponent och ett komplement inom praktikinära forskning där den i sig kan utgöra en startpunkt för att beforska praktiken.

Ställningstaganden

Skolverket¹

Forskningsbaserat arbetssätt

Att arbeta forskningsbaserat innebär att systematiskt undersöka och utveckla den egna verksamheten utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. För att göra det effektivt krävs ett vetenskapligt förhållningssätt där man diskuterar, kritiskt granskar, använder och utvärderar relevant forskning på utbildningsområdet och annan systematiskt framtagen kunskap.

Forskningsbaserat arbetssätt ställer krav på en hög grad av systematik, begreppsmedvetenhet och struktur. Detta arbetssätt ska inte enbart förstås som att lärarlaget sitter ner och diskuterar eller att vi förlitar oss på den egna uppfattningen eller magkänslan. När det gäller att utveckla kvaliteten i undervisningen innebär det att det ska finnas stöd i forskningen för de metoder som skolan använder och de kunskaper som skolan lär ut. Ett forskningsbaserat arbetssätt innebär alltså att medvetet använda sig av både vetenskapligt grundad kunskap och beprövad erfarenhet som bas för det egna kvalitets- och utvecklingsarbetet.

Ett forskningsbaserat arbetssätt innebär att inta ett vetenskapligt förhållningssätt och kan sammanfattas med att man:

- Identifierar, formulerar och löser problem
- Verkar för att bygga kunskap och transparens
- Kritiskt granskar resultat

I det vetenskapliga förhållningssättet är transparens av vikt vilket innebär att vara öppen med metoden man använt för att andra ska kunna förstå och utvärdera hur man kommit fram till resultaten.

Systematiskt kvalitetsarbete och forskningsbaserat arbetssätt – inte samma sak

Grunden för det forskningsbaserade arbetssättet har likheter med det som i skollagen benämns systematiskt kvalitetsarbete. Ofta är det inom ramarna för skolans systematiska kvalitetsarbete som ett forskningsbaserat arbetssätt kan appliceras. Skollagens krav på systematiskt kvalitetsarbete innebär att huvudmän, förskole- och skolenheter systematiskt och kontinuerligt ska följa upp verksamheten, analysera resultaten i förhållande till de nationella målen och utifrån det planera och utveckla utbildningen.

Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning.

En viktig skillnad är dock att kvalitetsarbetets syfte är att utveckla verksamheten för att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas, medan syftet med det forskningsbaserade arbetssättet t.ex. kan vara att öka kunskapen inom ett för skolan eller förskolan relevant

¹ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskningsbaserat-arbetssatt/att-arbeta-forskningsbaserat>

arbetsområde. Systematiskt kvalitetsarbete är en kontinuerlig form för arbetet med skolutveckling medan forskningsbaserat arbetssätt är mer av en ansats för att undersöka och utveckla. En viktig skillnad är också att det forskningsbaserade arbetssättet bygger på en begreppsapparat där begrepp som knyter an till den vetenskapliga metoden är viktiga inslag.

Skolverket (2012). Promemoria om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, Dnr 2012:1700, s. 1 och 4.

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Bestämmelsen om vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet riktar sig både till dem som utformar styrdokumentet, dvs. riksdag, regering och Skolverket och till enskilda lärare.

Både utbildningens ämnesinnehåll och metod/pedagogik ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Lärares ansvar och förutsättningar

Enskilda lärare har ansvar för att löpande hålla sig orienterade inom sitt ämnesområde.

Bestämmelsen reglerar indirekt rektorers, förskolechefer och huvudmäns ansvar att stärka lärares förutsättningar att bedriva undervisning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Lärarytbildningen har ett ansvar för att utveckla blivande lärares förmåga att bedriva undervisning utifrån vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Nyutexaminerad lärares vetenskapliga förhållningssätt kan dock inte förväntas vara färdigutvecklat. Som yrkesverksam bör lärare ges stöd och vägledning från såväl mer erfarna kolleger som från relevant forskning.

Skollagen (2010:800)

Utbildning och undervisning

I denna lag avses med

- undervisning: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden, och
- utbildning: den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål (1 kap. 3 § skollagen).

Huvudmannens ansvar för utbildningen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar (2 kap. 8 § skollagen).

Ledningen av utbildningen

Rektor

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska ledas och samordnas av en rektor. Dessa ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas.

En ställföreträdare får utses för en rektor (2 kap. 9 § skollagen).

Uppföljning och utveckling av utbildningen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen (4 kap. 3 § skollagen).

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 4 kap. 3 § skollagen ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå. (4 kap. 4 § skollagen).

Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (SKOLFS 2012:98)

Uppföljning och utveckling av utbildningen

Verksamhetens resultat behöver dessutom följas upp, analyseras och bedömas i förhållande till vad vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefullt i genomförandet. Även vid planering och prioritering av utvecklingsinsatser är det viktigt att ta hänsyn till aktuell forskning (s 11).

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning till Skolinspektionen

Utvecklingsområde 1:
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: